

HELENA PAVLINCOVÁ:

Karel Vorovka. *Cesta matematika k filosofii*

Praha: Filosofia 2010, 600 s.

Jedným z kľúčov, ktorý otvára „dušu národa a podstatu jeho vzdelanosti“, je jeho filozofia. Je to spôsob, akým sa v národe filozofia pestuje, a zároveň stupeň vážnosti, ktorému sa teší, konštatoval v predhovore k dielu *Americká filozofie* (1929) Karel Vorovka. Matematik, fyzik a filozof. Človek, ktorý žil predovšetkým filozofiou, ako to potvrdila vo svojej rozsiahlej, komplexnej a podrobnej monografii, ako aj v mnohých štúdiách¹ venovaných tejto významnej, no nie vždy docenenej osobnosti českého myslenia prvých troch desaťročí 20. storočia Helena Pavlincová. Pavlincová je popredná česká filozofka zaoberajúca sa dejinami českej filozofie 19. a 20. storočia, dejinami kresťanstva a filozofiou náboženstva. Monografia je ukázkou komplexného prieniku – zjednodušene povedané – do „života, práce, túžob, radostí a bolesti“ Karla Vorovky. Ako tvrdí autorka, nielen presné biografické údaje, ale aj množstvo archívnych materiálov a osobnej korešpondencie jej poskytli „dôvernejší vhľad do Vorovkovho života“ a pomohli lepšie porozumieť jeho dielu, ktoré nesporne patrí ku klenotom českej filozofickej spisby.

Karel Vorovka (1879 – 1929) vyštudoval matematiku a fyziku (1897 – 1901) na FF UK. V roku 1902 získal doktorát z filozofie (dizertačnou prácou *O křivkách obalujících*), v tomto období pôsobil ako pedagóg na reálnom gymnáziu v Pardubiciach a neskôr v Prahe (do roku 1921). V roku 1917 sa habilitoval z filozofie prírodných vied (*Úvahy o názoru v matematice*) a začal prednášať na Filozofickej a neskôr novozriadenej Prírodovedeckej fakulte UK. Jeho pedagogické, publikačné a organizačné aktivity boli obdivuhodné. V roku 1921 sa stal mimořádnym profesorom a v roku 1924 riadnym profesorom filozofie exaktných vied. Prednášal nielen na domovskej univerzite, ale aj v *Jednote filozofickej*, *Jednote československých matematikov a fyzikov*; spoluzakladal a redigoval filozofické časopisy *Ruch filozofický* a *Filozofie*. Aktívne sa zúčastnil na svetových filozofických kongresoch v Neapole (1924) a v Bostone (1925), ako aj zjazdu poľských filozofov vo Varšave (1927). Napísal štyri monografie, zbierku statí, publikoval rad článkov, štúdií a recenzií, a to napriek zhoršujúcemu sa zdravotnému stavu, často s vypätím všetkých síl. Veľký priestor vo svojej tvorbe a aktivitách venoval sporu o charakter českej filozofie.

Recenzovaná monografia sa skladá z troch častí: *Cesta životom*, *Dielo* a *Prílohy*. Vhodná kompozícia a skladba celej práce poskytuje čitateľovi nielen obraz o aktivitách Karla Vorov-

---

¹ Helena Pavlincová venuje dlhodobu systematickú pozornosť Vorovkovi vo viacerých statiach a štúdiách. K zatiaľ posledným publikovaným štúdiám patria: *Cesta Karla Vorovky k Americké filozofii*, in: *Studia Philosophica*, Brno: Masarykova univerzita, 56, 1 – 2, s. 59 – 67; Karel Vorovka, in: *Svědectví filozofie. Ohlédnutí za 20. stoletím*. Olomouc: Nakl. Olomouc, 2009, s. 122 – 123; Karel Vorovka, posel myšlenky všeslovanského filozofického kongresu v Praze, in: Plašienková, Z. – Szotek, B. – Toman, M. (eds.): *Filozofia a slovanské myšlienkové dedičstvo: osobnosti, problémy, inšpirácie I*. Bratislava: IRIS, 2008, s. 131 – 139; *Americká filozofie Karla Vorovky. Komentár ke studii K. Vorovky Teorie poznání v americkém neorealismu*, in: *Aluze: revue pro literaturu, filozofii a jiné*. Olomouc: Katedra bohemistiky UP Olomouc, XI., 1, s. 85 – 96.

ku, ale poskytuje aj premyslený a do detailov vyvážený sumár poznatkov o českej filozofickej a vedeckej scéne začiatku 20. storočia. Bohatý faktografický a poznámkový aparát, ale aj množstvo obrazových príloh priamo nabáda k štúdiu. Rozširuje čitateľovi obzor poznatkov, dáva možnosť pochopiť dianie v pohnutých rokoch medzivojnového obdobia, keď filozofické a vedecké aktivity naberali na obrátkach. Nie vždy však boli adekvátne oceňované a nie vždy im bola venovaná primeraná pozornosť, čo sa koniec-koncov prejavilo aj na osude tohto českého mysliteľa.

V prvej obsiahlej časti diela Helena Pavlincová približuje osobnosť Karla Vorovku, jeho životné osudy (podkapitoly *Cesta životom; Hľadanie a zrenie; Od matematiky k filozofii; V čase sporov; Úvahy nad vedou, filozofiou a ich tvorcami; V kontakte so zahraničím a Druhý život*). Autorka poskytuje cenné informácie o živote autora, jeho rodiny, o štúdiu, učiteľskej a vedeckej dráhe. Podrobnejšie informuje o bohatých kontaktoch so zahraničím, kde sa Vorovkovi dostávalo náležitej pozornosti a uznania jeho činnosti. Prvá kapitola prezentuje smerovanie Karla Vorovku od matematiky k filozofii, od psychologizmu k logicizmu. Podrobne mapuje jeho účasť na dobových sporoch a polemikách týkajúcich sa vzťahu vedy a filozofie, teórie relativity (ktorej bol prívržencom a neúnavným propagátorom). Podáva Vorovkov výklad Kantovej a Masarykovej filozofie. Všíma si, ako Vorovka zasiahol do diskusií o špiritizme a okultizme. Vorovka českú filozofiu delil na dva základné smery: pozitivizmus a intuitivizmus. Bol presvedčený o potrebe vymanenia sa českej filozofie spod vplyvu pozitivizmu, ktorý podľa jeho názoru utľmaval rozlet filozofickej myšlienky. Ako píše Pavlincová, Vorovka bol presvedčený, že „... ani z tých oborů ve filosofii, které usilují o vědeckost, nelze úplně odstranit subjektivní tendence, sympatie a antipatie, a proto v oborech povýtce filosofických má intuitivismus nutně převahu“ ([1], 190).

Druhá časť monografie je venovaná rozboru diela Karla Vorovku. Pavlincová predložila periodizáciu jeho diela, pričom poukázala na tri časovo sa prelínajúce okruhy: matematicko-fyzikálny, matematicko-filozofický (či filozoficko-matematický) a filozofický. Prvý okruh sa viaže na jeho univerzitné štúdiá a pôsobenie na poste stredoškolského pedagóga matematiky a fyziky (do roku 1921). „Po celý život sledoval s nevšedným zájmom vývoj moderní fyziky a láska k matematice jako čistě vědě, kterou považoval za základ kultury a humanizace (...) ho nikdy neopustila“ ([1], 263). V druhej etape jeho filozofické uvažovanie vyrástlo z podnetov, ktoré ponúkal vývoj modernej fyziky a matematiky. Dokázal ho však prepojiť s filozofiou takým spôsobom, ktorý dáva jeho prácam neopakovateľný a jedinečný charakter. Tretia etapa je spojená s takými Vorovkovými publikáciami, ako je napríklad špekulatívna práca *Skepse a gnóse* (1921), ktorá je podľa Pavlincovej najosobitejším spisom autora, predstavujúcim koncepciu teistického panpsychizmu a gnózy. *Kantova filosofie ve svých vztazích k vědám exaktním* (1924) patrí k radu štúdií usilujúcich o správny výklad Kantovej filozofie a jeho odkazu v moderných dejinách. Treťou zbierkou statí je *Polemos. Spory v české filosofii v letech 1919 – 1925* (1926), kam vedľa starších statí Vorovka zaradil aj novšie štúdie, ktorými chcel reagovať na situáciu v českej filozofickej obci daného obdobia a na polemiky, ktoré sa odohrávali na stránkach *Ruchu filozofického*.

Jedným z prvých posudzovateľov spisu *Světová revoluce* (1925) T. G. Masaryka bol práve Karel Vorovka, ktorý vzápätí napísal a zhodou okolností až o rok neskôr mohol uverejniť analýzu tejto práce v diele *Dvě studie o Masarykově filosofii*, kde okrem iného reagoval aj na polemické ohlasy a diskusie týkajúce sa Masarykovej tvorby. Tieto štúdie uzatvára – ako o tom píše v predhovore – návrhom na zriadenie vojenského národného zväzu na prísne mrav-

nom základe. Vorovka sa obával možnosti ďalšej českej vojny. (Veľmi citlivo, ale neústupčivo a rozhodne reagoval napríklad aj na Mussoliniho interview, ktoré sa mu s oneskorením dostalo do rúk.)

Poslednou monografiou, vydanou posmrtno, bola *Americká filosofie* (1929), ktorá je pozoruhodnou prácou aj po mnohých desaťročiach od vydania. V priebehu 20. rokov český filozof zhromažďoval premenné materiály k americkej filozofii (predovšetkým o W. E. Hockingovi, C. I. Lewisovi, R. B. Perrym, C. C. Armstrongovi...). Veľmi dobre poznal pragmatizmus W. Jamesa, prednášal o súdobej americkej filozofii a americkom neorealizme, popularizoval filozofiu B. Russella. Svoje znalosti predostieral nielen na akademickej pôde, ale uverejnil aj viacero štúdií najmä v časopise *Filosofie*, ktoré boli podkladom jeho záverečnej monografie *Americká filosofie*. Jej vydania sa, žiaľ, nedožil.

Citlivo koncipovaná je posledná kapitola práce, ktorá akoby v sebe zahŕňala filozofické krédo a odkaz Vorovku: „Filosofie nepeče chleba; nemôže demonstrovat Boha, svobodu, nesmrtnosť. Môže však dáti problém Boha, kritiku teologie, svobodu mysli. (...) Naše miesto je po boku západní civilizace. Snažme se odstraňovat z jejího těla zárodky zla a smrti. (...) Pokrok světa, učiněný na podkladu soukromého vlastnictví a bez újmy národním snahám, kéž přivodí vyšší vzdělanost, aby v každém státě a v každém národě ku vládě měl přístup duch poúčený vědeckým a filosofickým poznáním dobra“ ([2], 435 – 436). Ako konštatuje Pavlincová, Vorovka si uvedomoval, že jeho dielo presahuje rámec českého prostredia, a tak ho zamýšľal preložiť do niektorého zo svetových jazykov, avšak predčasná smrť mu tieto plány zmarila. *Americká filosofie* bola vážnym varovaním do budúcnosti, sluchu sa jej však nedostalo.

Záverečná časť recenzovanej práce (*Prílohy*) je doplnením celej monografie. Stretávame sa tu s textmi dokresľujúcimi obraz o Vorovkovom živote a tvorbe: od ukážok z jeho prác vzťahujúcich sa na podstatné otázky osobitého spôsobu myslenia cez publikovanie textov českých autorov hodnotiacich Vorovkove názory až po korešpondenciu, ktorú viedol s mnohými domácimi aj zahraničnými kolegami a priateľmi. Pavlincová priložila na záver svojej monografie súpis Vorovkových prednášok a seminárov, ako aj systematickú a úplnú bibliografiu jeho prác. Zhrnula literatúru venovanú tomuto autorovi, ako aj ohlasy na jeho práce. Som presvedčená, že touto monografiou sa jej podarilo plasticky priblížiť Vorovkovu osobnosť.

Erika Lalíková

LITERATÚRA

- [1] PAVLINCOVÁ, H.: *Karel Vorovka. Cesta matematika k filosofii*. Praha: Filosofia 2010.
[2] VOROVKA, K.: *Americká filosofie*. Praha: Sfinx 1929.

Erika Lalíková
Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK
Šafárikovo nám. 6
818 06 Bratislava 1,
SR
e-mail: erika.lalikova@fphil.uniba.sk